

AAJ-001-001454 Seat No. _____

Second Year B. A. (Sem. IV) (CBCS) Examination

April / May – 2016

Philosophy : Paper - X

(Indian Logic) (New Course)

Faculty Code : 001

Subject Code : 001454

Time : 2½ Hours]

[Total Marks : 70

- સૂચના : (૧) તમામ પ્રશ્નોના ગુણ તેની જમણી બાજુએ લખેલા છે.
(૨) બહુવિકલ્પ પ્રશ્નના ઉત્તરો ઉત્તરવહીમાં લખવા.

૧ નીચેના બહુવિકલ્પ પ્રશ્નમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો : ૨૦

(૧) સાધ્યનું જ્ઞાન કરાવનાર ચિહ્નને શું કહે છે ?

- (A) પક્ષ (B) હેતુ
(C) પ્રતિજ્ઞા (D) સાધન

(૨) ન્યાય દર્શન જ્ઞાનના મુખ્ય બે વિભાગ કયા કરે છે ?

- (A) સ્મૃતિ અને અનુભવ (B) પ્રત્યક્ષ અને અનુમાન
(C) જ્ઞાન અને સ્મૃતિ (D) આમાંથી એકે નહીં

(૩) હેતુનું પક્ષમાં હોવું એટલે શું ?

- (A) પક્ષધર્મતા (B) વ્યાપ્તિજ્ઞાન
(C) અવિનાભાવ (D) હેત્વાભાસ

(૪) અનુભવ જો _____ હોય તો તે યથાર્થ છે.

- (A) અર્થવ્યભિચારી (B) અર્થાવ્યભિચારી
(C) અર્થાતર (D) આમાંથી એકે નહીં

- (૫) અનુભવની યથાર્થતાના લક્ષણો કયા છે ?
- (A) અર્થાવ્યભિચારિતા (B) અર્થક્રિયાકારિતા
(C) ભન્ને (D) આમાંથી એકે નહી
- (૬) નૈયાયિકો કેટલા પ્રમાણ સ્વીકારે છે ?
- (A) પાંચ (B) ત્રણ
(C) બે (D) ચાર
- (૭) જ્ઞાનનો જે આશ્રય છે તેને નૈયાયિકો શું કહે છે ?
- (A) પ્રમાતા (B) પ્રમેય
(C) પ્રમિતિ (D) પ્રમાણ
- (૮) ન્યાય દર્શનના પ્રણેતા કોણ છે ?
- (A) કણાદ (B) ગૌતમ
(C) કપિલ (D) પતંજલિ
- (૯) અનુમાન માટે અત્યંત આવશ્યક શું છે ?
- (A) વ્યાપ્તિજ્ઞાન (B) પક્ષધર્મતાજ્ઞાન
(C) બંને (D) આમાંથી એકે નહી
- (૧૦) અનુમાન, ઉપમાન અને શબ્દજ્ઞાનનો સમાવેશ શેમાં થાય છે ?
- (A) પ્રત્યક્ષ યથાર્થ અનુભવ
(B) પરોક્ષ યથાર્થ અનુભવ
(C) અયથાર્થ અનુભવ
(D) પરોક્ષ અયથાર્થ અનુભવ
- (૧૧) જે સાહચર્ય સંબંધમાં અપવાદ ન હોય તેને _____ કહેવાય.
- (A) વ્યાપ્તિ (B) અવિનાભાવ
(C) અવ્યભિચારિત (D) આ ત્રણે

- (૧૨) અન્વય વ્યાખિનું નિગમન _____ હોય છે.
- (A) વિધેયાત્મક (B) નિષેધાત્મક
(C) તટસ્થ (D) શંકાસ્પદ
- (૧૩) ગૌતમમુનિ હેત્વાભાસના કેટલા પ્રકારો ગણાવે છે ?
- (A) પાંચ (B) ચાર
(C) બે (D) છ
- (૧૪) જ્યાં સપક્ષ અને વિપક્ષ બંને મળતા હોય તેને કઈ વ્યાખિ કહે છે ?
- (A) કેવલ અન્વય (B) કેવલ વ્યતિરેક
(C) અન્વયવ્યતિરેક (D) સામાન્યતોદષ્ટ
- (૧૫) પાંચ ઘટકો કયા અનુમાનમાં જરૂરી છે ?
- (A) સ્વાર્થાનુમાન (B) પરાર્થાનુમાન
(C) સામાન્યતોદષ્ટ (D) કેવલાન્વયી
- (૧૬) હેતુ વગેરે વાક્યોથી જે સિદ્ધ થતું વચન છે તે _____ છે.
- (A) પ્રતિજ્ઞા (B) હેતુ
(C) ઉપનય (D) નિગમન
- (૧૭) જે હેતુ સાધ્યવ્યાપ્ય નથી હોતા તે _____ હેત્વાભાસ છે.
- (A) વ્યાપ્યત્વાસિદ્ધ (B) સ્વરૂપાસિદ્ધ
(C) આશ્રયાસિદ્ધ (D) બાધિત
- (૧૮) જે હેતુ સ્વીકૃત સાધ્યથી ઉલ્ટુ જ સિદ્ધ કરે તે _____ હેત્વાભાસ છે.
- (A) સત્પ્રતિપક્ષ (B) વિરૂદ્ધ
(C) અસિદ્ધ (D) આમાંથી એકે નહીં.

(૧૯) જે હેતુ સાધ્યની સાથે સાધ્યના અભાવમાં પણ રહે તે હેતુને શું કહે છે ?

- (A) સવ્યભિચાર (B) અનૈકાન્તિક
(C) બંને (D) એકે નહી

(૨૦) કારણ ઉપરથી કાર્યનું અનુમાન એ કયું અનુમાન છે ?

- (A) પૂર્વવત્ (B) શેષવત્
(C) સામાન્યતોદૃષ્ટ (D) પ્રત્યભિજ્ઞા

૨ ઉપનય અને નિગમન એ અવયવોની વિગતે સમજૂતી આપો. ૧૦

અથવા

૨ પ્રતિજ્ઞા, હેતુ અને ઉદાહરણ સહિત વ્યાપ્તિ એ ત્રણ અવયવો સમજાવો.

૩ ભારતીય તર્કશાસ્ત્રનો તત્ત્વમીમાંસા સાથેનો સંબંધ સમજાવો. ૧૦

અથવા

૩ ભારતીય તર્કશાસ્ત્રનો જ્ઞાનમીમાંસા સાથેનો સંબંધ સ્પષ્ટ કરો.

૪ (A) નીચેનામાંથી કોઈપણ એક વિશે ટૂંકનોંધ લખો : ૮

- (૧) પરાર્થાનુમાન
(૨) કેવલ વ્યતિરેકી

(B) નીચેનામાંથી કોઈપણ એક વિશે ટૂંકનોંધ લખો : ૮

- (૧) સ્વાર્થાનુમાન
(૨) કેવલાન્વયી

૫ નીચેનામાંથી કોઈપણ બે પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપો : ૧૪

- (૧) પૂર્વવત્, શેષવત્ અને સામાન્યતોદૃષ્ટ સમજાવો.
(૨) અસિદ્ધ અને બાધિત હેત્વાભાસનો ખ્યાલ સ્પષ્ટ કરો.
(૩) અન્વયવ્યતિરેકી અનુમાનનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ કરો
(૪) સત્પ્રતિપક્ષ અને વિરૂદ્ધ હેત્વાભાસ અંગે સમજૂતી આપો.

ENGLISH VERSION

Instructions :

- (1) Marks of all questions are written at their right side.
- (2) Write answers to the MCQs in the answer book.

1 Choose right options from the following MCQs : **20**

- (1) What is the sign called which give knowledge of Sadhya ?
(A) Paksha (B) Hetu
(C) Pratijna (D) Sadhan
- (2) Which are the parts of knowledge done by Nyaya philosophy ?
(A) Memory and experience
(B) Perception and inference
(C) Knowledge and memory
(D) None of these
- (3) What is the meaning of being of Hetu in the Paksha ?
(A) Pakshadharmata (B) Vyaptijnana
(C) Avinabhava (D) Hetvabhava
- (4) If experience is _____ then it is right.
(A) Arthavyabhichari (B) Arthaavyabhichari
(C) Arthantara (D) None of these
- (5) Which are the characteristics of right experience ?
(A) Arthaavyabhicharita (B) Arthakriyakarita
(C) (A) and (B) both (D) None of these
- (6) How many pramanas Naiyayikas accept ?
(A) Five (B) Three
(C) Two (D) Four

- (7) What is the Ashraya of knowledge according to Naiyayikas ?
 (A) Pramata (B) Prameya
 (C) Pramiti (D) Pramana
- (8) Who is the propounder of Nyaya philosophy ?
 (A) Kanad (B) Gautam
 (C) Kapil (D) Patanjali
- (9) What is very important for inference ?
 (A) Vyaptijnana
 (B) Pakshadharmatajnana
 (C) (A) and (B) both
 (D) None of these
- (10) In which Inference, resemblance and testimony included ?
 (A) Direct right experience
 (B) Indirect right experience
 (C) Wrong experience
 (D) Indirect wrong experience
- (11) _____ is called when there is no exception of constant concomitance.
 (A) Vyapti (B) Avinabhava
 (C) Avyabhicharit (D) All the three
- (12) The inference of Anvay vyapti is _____.
 (A) Positive (B) Negative
 (C) Neutral (D) Doubtful
- (13) How many are the types of hetvabhasa according to Gautamamuni ?
 (A) Five (B) Four
 (C) Two (D) Six

- (14) Which is the vyapti called when there are sapaksha and vipaksha both ?
- (A) Keval anvaya
 (B) Keval vyatireka
 (C) Anvayavyatireka
 (D) Samanyatodrishta
- (15) Which is the inference where five components are necessary ?
- (A) Svarthanumana
 (B) Pararthanumana
 (C) Samanyatodrishta
 (D) Kevalanvyayi
- (16) The proposition proved by propositions like Hetu etc. is called _____.
- (A) Pratujna (B) Hetu
 (C) Upanaya (D) Nigamana
- (17) The hetu which is not sadhyavyapya is called _____ hetvabhasa.
- (A) Vyapyatvasiddha (B) Svarupasiddha
 (C) Ashrayasiddha (D) Badhita
- (18) The hetu which proves the reverse of the accepted sadhya is called _____ hetvabhasa.
- (A) Satpratipaksha (B) Viruddha
 (C) Asiddha (D) None of these
- (19) What is it called when hetu stays both, with sadhya and without sadhya ?
- (A) Savyabhichara (B) Anaikantika
 (C) Both (D) None of these
- (20) Which is the inference when there is inference of effect on the basis of cause ?
- (A) Purvavat (B) Sheshavat
 (C) Samanyatodrishta (D) Pratyabhijna

2 Explain two components - Upanaya and Nigamana. 10

OR

2 Explain three components - Pratijna, Hetu and Vyapti with example.

3 Explain the relation of Indian logic with metaphysics. 10

OR

3 Clarify the relation of Indian logic with epistemology.

4 (a) Write short note on any one of the following : 8

(1) Pararthanumana

(2) Kevalvyatireki

(b) Write short note on any one of the following : 8

(1) Swarthanumana

(2) Kevalanvayi

5 Give answers to any two of the following questions : 14

(1) Explain Purvavat, Sheshavat and Samanyatodrishta.

(2) Clarify the concepts of Asiddha and Badhita hetvabhasas.

(3) Clarify the nature of Anvayvyatireki inference.

(4) Give explanation of Satpratipaksha and Viriddha hetvabhasas.
